

Doğa Kampı Eğitiminin Deneysimsel Sonuçları *

Gizem Karakaş ¹, Hande Baba Kaya ², Atike Yılmaz ³

Öz

Günümüzde teknoloji ve yapılaşmayla yeni nesil tarafından giderek unutulmuş ya da neredeyse bilinmeyen doğa kavramı, farkındalığı arttırılmaya önem verilmesi gereken bir değerdir. Bilindiği üzere, öğrencilerin serbest zamanlarında açık alan aktivitelerinde aktif olarak bulunmaları gelişimleri açısından son derece önemlidir. Bu açıdan, öğrencileri açık alan aktivitelerine yönlendirerek farkındalık oluşturmak fikrinden yola çıkılarak; çalışma, doğa kampına katılan öğrencilerin, kamp öncesi ve sonrası beklenti ve deneyimleri ile ilgili görüşlerini Erikson'un psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, kampa katılan öğrencilerle kamp öncesinde ön görüşmeler ve kamp sonrasında son görüşmeler durum çalışması kullanılarak yapılmıştır. Araştırma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim yılında özel bir ilköğretim okulunda 4. sınıfta öğrenim gören 41 öğrenci oluşturmaktadır. Ankara Eğriova Milli parkında gerçekleştirilen kamp, okul zamanı dışında hafta sonu etkinliği olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubu içerisinden kolayda örnekleme yöntemine göre seçilen dokuz öğrenci (yedi erkek, iki kız) çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Öğrencilerin beklenti ve deneyimleri ile ilgili bilgi almak için yarı yapılandırılmış görüşme formu ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda kamp öncesi üç tema ve kamp sonrası üç tema olmak üzere toplam altı ana tema oluşmuştur. Kamp öncesi görüşmelere ait ana temalar; psikososyal beklenti, aktivite yapabilme beklentisi ve ortamla ilgili beklenti olurken; kamp sonrasına ait ana temalar ise psikososyal kazanım, aktivite yapabilme kazanımı ve ortamla ilgili kazanımlar olmuştur. Bu ana temalara ait on beş alt tema ve çeşitli kodlar belirlenmiştir. Bu araştırmada kamptan önce beklentilerini dile getiren öğrencilerin kamp sonunda beklentilerinin olumlu yönde karşılandığı gözlemlenmiştir. Kamp deneyiminin çocukların psikososyal gelişimlerine önemli katkı sağlayarak, çocukların kamp kavramını

Anahtar Kelimeler

Doğa kampı
Açık alan aktiviteleri
Beklenti
Deneyim
Erikson'un psikososyal gelişim kuramı

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 31.10.2017

Kabul Tarihi: 13.04.2018

Elektronik Yayın Tarihi: 02.06.2018

DOI: 10.15390/EB.2018.7587

* Bu makale "3. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları" konferansında sunulan "Doğa Kampı Eğitiminin Deneysimsel Sonuçları" başlıklı bildirinin genişletilmiş sürümüdür.

¹ Sakarya Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, Türkiye, gdogduay@sakarya.edu.tr

² Sakarya Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Türkiye, handebaba@sakarya.edu.tr

³ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Rektörlük, Türkiye, atiket@gmail.com

öğrenmelerine ve deneyimlemelerine imkân sağlamıştır. Öğrenciler doğa kampı sonrasında, doğada fiziksel etkinlik yapmayı video oyunları oynamaktan daha eğlenceli bulduklarını, tablet ya da bilgisayar olmadan da zaman geçirilebileceği farkındalığı kazandıklarını ifade etmişlerdir. Çalışkanlığa karşı aşşğılık evresinde olan çocukların desteklenmesi onların yeterli duygusunun gelişmesine, kendilerinin farkına varmalarına ve özgüvenlerinin artmasına sebep olmuştur. Erikson'un psikososyal gelişim kuramı kapsamında, çocukların başarı duygusunun artırılmasına yönelik teşvik edici ve yönlendirici olarak yapılan bu faaliyetlerin öğrencilerden alınan geribildirimlerle olumlu sonuçlar doğurduğu görülmüştür.

Giriş

Şehirlerdeki plansız yapılaşma nedeniyle çocukların oyun alanlarının kısıtlanması ve günümüzde artan teknoloji kullanımı sebebiyle çocukların açık alanda vakit geçirmeleri ve oyun oynamaları bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Bunlara ek olarak, doğaya duyarsız eğitim ve öğretim sistemi, kentleşme, doğa alanlarının azalması da çocukları her geçen gün doğadan ve açık alanlardan uzaklaştırmaktadır (Kahyaoğlu, 2016; Kahyaoğlu ve Yetişir 2016). Türkiye nüfusunun %69.9'unun interneti aktif şekilde kullandığı (Internet World Stats, 2017) göz önüne alındığında var olan teknolojik ortama ayak uyduran çocuklar da pasif yaşama doğru kaymakta, hareket etmeyi ve serbest zamanlarını verimli kullanmayı önemsememektedirler (Çelebi, 2016). Çocukların oyun araçları, oyun alanları, doğaya bakış açıları, açık alan etkinliği yapma düşünceleri değişmekte ve giderek teknoloji temelli oyunlara ve internete ilgileri artmaktadır. Çocuklar modern ve teknolojik yaşamın içerisinde, aslında doğanın bir parçası oldukları halde, doğadan kopmakta ve doğaya karşı yabancılaşarak bir bakıma kendisine yabancılaşmaktadır (Karataş ve Aslan, 2012).

Genellikle internet yoluyla iletişim kuran çocuklar, kişiler arası aktivitelerden ve yüz yüze iletişimden uzak zaman geçirmektedirler (Giedd, 2012). Bununla beraber, çocukları gerçek oyun kültüründen alıkoyarak gerçeklerden izole bir yaşama doğru çekmekte, farkındalığını, yaratıcılığını azaltmakta ve çocuğun çevresinden soyutlanmasına yol açmaktadır (Akbulut, 2013; Hazar ve Hazar, 2017; Uğurlu, 2010; Şenol, 2006). Bu anlamda ailelerin ve okul yönetimlerinin, çocukların sağlıklı gelişimlerini desteklemek ve zamanlarını en verimli şekilde değerlendirmelerini sağlamak için doğru yönlendirme yapmaları gerektiği düşünülmektedir. Çocukların zamanlarının büyük bir kısmını okullarda geçirdiği düşünülürse, okullar sosyal bir çevre olarak, sosyal yaşamlarının büyük bir bölümünü kaplamaktadır. Verilen akademik eğitimlerin yanında hem bireysel hem de sosyal içerikli eğitimler de öğrenciler için özendirici, ilgi çekici, cazip hale getirilmeli ve okul içi ve okul dışı etkinliklerin birbirini destekler nitelikte olması gereklidir. Ders dışı zamanlardaki faaliyetler öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerini olumlu yönde desteklemektedir (Okur Berberoğlu ve Uygun, 2013; Özen, Özen ve Tiryaki Sönmez, 2014; Selanik Ay ve Erbasan, 2016). Ayrıca bu faaliyetler çocukların akademik başarılarını olumlu yönde etkilemekte, deneyim kazandırmakta ve iletişim becerilerini geliştirmektedir (Ertaş, Şen ve Parmaksızoğlu, 2011; Sturm ve Bogner, 2010; Şentürk ve Özdemir, 2014; Tatar ve Bağrıyanık, 2012; Tortop ve Özek, 2013; Yavuz, 2012). Bu nedenle doğa, öğrenmenin gerçekleşmesinde çocukların ilgi, merak ve keşif duygularının harekete geçirilmesini sağlayan bir ortamdır (Atasoy, 2005; Güler, 2009).

Doğada verilen eğitimlerin yaşayarak öğrenme ile birlikte deneyimlenmesi, davranış değişikliklerini beraberinde getirerek öğrenmenin kalıcılığını sağlayabilmektedir. Bu öğretilen kavramların farklı yerlerde, farklı şekillerde ve kim tarafından öğretildiği ise çocuğun başarı ve başarısızlık hissi üzerinde etkili olabilmektedir. Yaşayarak öğrenme kapsamında, yerinde ve uzman kişiler tarafından teşvik edici nitelikte verilen eğitimlerin başında kamp eğitimleri gelmektedir. Aydede Yalçın (2016) da aktif öğrenmeye vurgu yaparak bilim kampı etkinliklerinin öğrencilerin bilimsel süreç ve becerilerini arttırdığını belirtmiştir. Doğa kamplarında ise, çocukların doğa ile iç içe açık alan

etkinliklerinde bulunmalarının gelişimsel süreçlerine olan olumlu etkileri çok yönlüdür. Dünyada en popüler açık hava programlarından biri olan kamp eğitimleri, uygun çevre ve şartlar sağlandığında iyi bir eğitsel araç olarak önem taşımaktadır (Guthrie, Cavins ve Gabriel, 2012). Kamp eğitimleri çocukların okulda aldığı formal eğitimi destekler nitelikte olduğu kadar bağımsız öğrenmelerini de gerçekleştirebildikleri ortamlar yaratabilmektedir. Çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetiştirilmesi ve topluma kazandırılmasında eğitim ve öğrenim hayatında yaşadığı deneyimlerin önemli olduğu düşünülmektedir.

Okul kampları aracılığıyla yapılan doğadaki faaliyetler, öğrencilerin arkadaşlarıyla daha fazla vakit geçirme ve iletişim kurma fırsatı yakalayarak akran ilişkilerini geliştirdiği (Taşkıran, Selçuk ve Doğan, 2010), sosyal açıdan farklı deneyimler yaşadığı (Smith, Steel ve Gidlow, 2010), grup olarak hareket etmeyi öğrendiği, bireysel karar alma, sorumluluk üstlenebilme, liderlik, sosyalleşme gibi pek çok psikososyal özelliklerini geliştirdikleri bir ortamdır (Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011; Özen vd., 2014). Doğa kamplarında çocuklar serbest zaman etkinlikleri ve sportif faaliyetlerle özgüven kazanarak arkadaşlarıyla iş birliği içerisinde çalışma ve birlikte davranma alışkanlıkları kazanırlar (Tanesen, 2008). Doğada yapılan eğitim, çocuklara farklı öğretim programları sunarken, kişilerin özgürlük hisleriyle beraber daha farklı ve çeşitli duygularını da açığa çıkarmaktadır. Katılımcıları kentin sıkıcı ortamından ve teknolojiden uzaklaştırıp doğal bir ortamda kendilerini keşfetmelerine ve yeteneklerini ortaya çıkarmalarına olanak sağlamaktadır (Esentaş, Güzel, Özbey, Kılınç ve Çelebi, 2016; Gürer, 2012; Tanesen, 2008). Bu kapsamda, doğa kamplarında yapılan fiziksel aktivite ve oyun çalışmalarının, fiziksel, zihinsel, sosyal ve psikolojik yönden olumlu yarar sağladığı yapılan çalışmalar incelenerek öngörülebilmektedir (Cengiz ve İnce, 2013; Çelik ve Şahin, 2013; Demirezen, Saçlı Uzunöz ve Arslan 2016; Hekim, 2016; Kuru ve Köksalan, 2012; Medwell, Grimshaw, Robertson ve Kelso, 2012; Meydanlıoğlu, 2015; Yücel, Kılıç, Korkmaz ve Göral, 2015).

Yeni nesil tarafından unutulmaya yüz tutmuş bir etkinlik olan doğa kampının, çocuklarda uyandırdığı fikri belirlemek ve daha sonra katıldıkları kamp sonucunda edindikleri deneyimleri incelemek üzere bu çalışma kurgulanmıştır. Farkındalığın sağlanması ve artırılmasıyla çocukların açık alan etkinliklerine bakış açısının değişeceği düşünülmektedir. Bu sebeple çalışma, kamp öncesinde ve sonrasında öğrencilerin beklenti ve deneyimleri ile ilgili görüşlerini Erikson'un psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğrencilerin kamp öncesi beklentileri ve kamp sonrası deneyimleri nasıldır?
- Öğrencilerin kamp öncesi ve kamp sonrası doğaya karşı algıları nasıldır?
- Öğrenciler kamp öncesi ve kamp sonrası teknoloji hakkında neler düşünmektedir?
- Öğrenciler kamp öncesi ve kamp sonrası arkadaşlık ilişkilerini nasıl yorumlamışlardır?
- Öğrenciler kamp öncesi ve kamp sonrası aktiviteler hakkında neler düşünmektedir?

Kuramsal Çerçeve

Erikson'un psikososyal gelişim kuramı, kişilerin yaşamı boyunca yürüdükleri bir yola benzeyen sekiz aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalardan dördüncüsü olan çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu evresi, ilkokul çağı, orta ve geç çocukluk dönemine denk gelmektedir. Bu evrede çocuklar, bir şeyin nasıl, neden ve ne için yapıldığı, çalıştığı veya olduğu ile ilgili merak duygusu geliştirirler. Diğer çocuklarla rekabet içine girerek yetenek ve becerilerini kıyaslamaya başlarlar. Arkadaşları tarafından sevilme, kazanma isteği, sporda başarılı olma, aile ve öğretmen ilgisi rekabet içine girdikleri konulardan bazılarıdır (Burger, 2016; Santrock, 2014). Bu evredeki çocuklar, ilk kez deneyimlerinden bazı sonuçlar çıkarabilecek düzeyde düşünmeye başlarlar. İnsan gelişiminde bireyin geçmiş deneyimlerinin önemi düşünüldüğünde, bu yaştaki bireylerin başarıya, çalışkanlık duygusuna karşı yeterli duygusunun gelişmesinde aile ve sosyal çevre etkili olmaktadır (Santrock, 2014). Öğrenerek gelişen çocukların teşvik edici, yönlendirici, yenilikçi, ilham verici ve destekleyici bir çevresinin olması, çocuğun başarılı, çalışkan biri olmasına; aşağılayıcı, engelleyici, eleştirici ve köreltici bir çevresinin olması ise çocuğun başarısız, tembel olma ile aşağılık duygusu geliştirmesine neden olmaktadır (Gander ve Gardiner, 2010). Başarılı deneyimlemelerin kişilerin yaşadığı gelişimsel krizleri aşmada güçlü bir etken olduğu;

çevresel faktörlerin de kişilerin psikososyal gelişimleri üzerinde oldukça büyük etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Gallahue, Ozmun ve Goodway, 2014; Sevimay Özer ve Özer, 2012). Bu anlamda; sosyal bir çevre olan eğitim ortamları, çocukların bir şeylerle ilgili merakını gidermesine, üretkenliğe, denemeye, çalışmaya teşvik etmesi açısından önem kazanmaktadır (Santrock, 2014).

Kamp, bu kuram çerçevesinde incelendiğinde, çocukların gelişimlerini güçlü bir şekilde etkileyen, çocukların evden çıkıp daha geniş bir sosyal ortama dâhil oldukları ve öğrenerek performanslarını geliştirebilecekleri stratejileri keşfetmelerine olanak sağlayan bir ortam olarak görülmektedir (Eccles, 1999). Etki noktası beceri olduğundan, çocukların neler yapabileceklerini görmeleri anlamında becerilerini ortaya çıkarmayı hedefleyen kamplar (Varahrami, 2001) çocuklara kendi başarılarını değerlendirme fırsatını bulabilecekleri, bağımsızlığı, akran ilişkilerini ve liderliği güvenli bir şekilde keşfedecekleri ve kendileri ile dünyaları hakkında öğrenebilecekleri farklı ortamlar sunar. Farklı ortamlarda başarılı deneyimler, çocuğa kendi yetkinliği hakkında sağlıklı, olumlu bir bakış açısı kazandırma, yaşamdaki faaliyetler ve zorluklarla ilgili öğrenme ve sürece katılma konusunda olumlu bir tutum sergilemeye yardımcı olabilir (Eccles, 1999).

Deneyisel çıktılar, açık alan aktivitelerinden elde edilen en temel sosyal yararlarından biridir. Zihinsel sağlığın elde edildiği egzersiz, fiziksel ve zihinsel olarak rahatlama, beceri gelişimi, aile ya da arkadaşlarla olma gibi oyun ve öğrenme deneyimleri yoluyla ortaya çıkan deneyisel çıktılar, açık alan aktivitelerinde sağlanan deneyimlerin mutluluğu ve tatminin kaynağıdır (Harris, 1981; Hordyka, Duludeb ve Shem, 2015). Çünkü doğa ile etkileşimde bulunmak, işbirliği içinde bireysel sorumluluklarını yerine getirme, başarı duygusunu tatma, kendi becerilerini kanıtlama, doğayı keşfetme, farklı yaşam koşullarının üstesinden gelebilme, akran ilişkilerine kabul edilme, onaylanma, sevilme, aile dışındaki dünyayı tanıma, başkalarının beklentilerine karşı durma, grubun performansı ile karşılaştırma yapma ve öğrenme fırsatları ile zorluklara karşı cevap vermeyi öğretir (Eccles, 1999; Kleiber ve Rickards, 1981). Akran grubu ile beraber doğada olmanın zorluklarını, aktivitelerde nasıl başarılı olacaklarını, birbirleriyle nasıl iletişim kuracaklarını ve çıkabilecek anlaşmazlıkların üstesinden nasıl gelebileceklerini yaşayarak öğrenmeleri sağlanmaktadır. Bu kamp ortamlarında, kendi sosyal çevresinde etkinliklere katılan, oyun oynayan çocuk kendi yetenek ve sınırlarını keşfetme fırsatı bularak hem işbirliği hem de rekabet içerisinde olur. Aynı zamanda güven, sosyal beceriler, dil, iletişim, motivasyon, konsantrasyon, fiziksel beceriler, liderlik becerileri ve doğal dünya ile etkileşimleri ile özgüven artışına ve en sonunda kimlik duygusunun gelişimine olanak sağlar (Gander ve Gardiner, 2010; Hordyka vd., 2015; Kleiber ve Rickards, 1981; Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2004).

Doğada yapılan açık alan aktiviteleri çalışkanlığın gelişiminde büyük bir rol oynar (Kleiber ve Rickards, 1981). Çalışkanlık yeni beceriler edinme ve anlamlı bir iş yapma çabasına atıfta bulunur. Okul çağındaki bu çocuklar, doğası gereği, kişisel becerilerini, yeteneklerini ve başarılarını gösterme fırsatlarını araştırırlar. Ancak, çocuğun kendini tanımlaması ve başarısı çevredeki yorumlara göre büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Deneyimler, çocuğun gelişmiş bir ustalık ve öz-yeterlik duygusu edinme girişimlerini teşvik edebilir veya engelleyebilir. Aile, akran ve topluluk desteği çocuğun büyüyen yetkinliğini artırabilir. Bu tür bir desteğin olmaması ise bu düşünceyi zayıflatır (Charlesworth, Wood ve Viggiani, 2011). Dış değerlendirmeler sonucunda, çocuk yeni öğrendiği beceriler övüldüğünde, yeniliklere özendirildiğinde, destek ve cesaret verildiğinde çalışkanlık, başarı ve değerlik duygusu geliştirir (Charlesworth vd., 2011; Gander ve Gardiner, 2010; Yazgan İnanç vd., 2004). Diğer yünden, başarısızlıkla karşılaşır ya da fazla beklenti ve olumsuz eleştirilere maruz kalırsa, yetersizlik ve değersizlik duygusu yaşayarak kendi yetenek ve becerilerini keşfedemez (Berk, 2013; Burger, 2016; Gander ve Gardiner, 2010; Yazgan İnanç vd., 2004).

Kamp ortamları çocuğun başarı duygusunu, çalışkanlığını ve yenilikçi bakış açısı kazanma deneyimlerini desteklediğinden bu gelişim dönemi için önemli görülmektedir. Kamp ortamında başarı duygusunu tadan çocuk, çalışkan bir birey olma yolunda ve hayatlarını şekillendirmede önemli bir rol oynayacak başarıya doğru ilerler (Eccles, 1999). Bu yaştaki çocukların en büyük kazancı deneyim kazanma becerisi olduğundan (Kleiber ve Rickards, 1981); çalışmada, çocukların beklentileri ve kampa katılımlarına yönelik ortaya çıkan deneyimsel sonuçlar Erikson'un psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde incelenmiştir.

Bulguların kamptan hemen önce ve kamptaki önemli etkileşimler ve deneyimlerden hemen sonra elde edilmesi, öğrencilerin kendi düşüncelerini kendi cümleleri ile ifade etmeleri ve Erikson'un psikososyal gelişim kuramı bağlamında incelenmesi açısından çalışmanın literatüre farklı bir açıdan kazandıracağı düşünülmektedir. Bu çalışma, öğrencilerin bu tür etkinliklere ve doğaya aslında ne kadar ihtiyacı olduklarını, teknolojiden uzak, arkadaş ilişkilerinin birebir etkileşimle güçlendiği, çevresel desteğin öneminin çocuğun gelişimine ne denli katkısı olduğunu öğrenci gözüyle çarpıcı şekilde önümüze koymaktadır.

Yöntem

Araştırma Yaklaşımı: Çalışma, kampa katılan öğrencilerin kamp öncesi ve sonrasına ait görüşlerini detaylı olarak incelemek amacıyla, nitel araştırma yaklaşımları kapsamında ele alınmıştır. Kampa katılan öğrencilerle kamp öncesinde ön görüşmeler ve kamp sonrasında son görüşmeler durum çalışması (case study) deseni kullanılarak yapılmıştır. Durum çalışması; bir olayı, programı, durumu, eylemi, süreci ya da bireylerin güncel ve sürmekte olan gerçek yaşam durumlarını değerlendirdiği bir araştırma desendir (Creswell, 2016). Kişilerin durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Katılımcılar: Araştırma, 2014-2015 eğitim öğretim yılında, 4. sınıf şubelerinde öğrenim gören toplam 41 öğrencinin eğitim gördüğü özel bir ilköğretim okulunda yapılmıştır. Okul bünyesinde bulunan iki şubeden (4-A ve 4-B) gönüllü on öğrenci kolayda örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi, çalışmaya katılmayı kabul eden kişiler arasından arzu edilen örneklem büyüklüğüne ulaşıncaya kadar devam eden bir yöntemdir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2012). Bir öğrenci son görüşmeye katılmadığı için çalışmadan çıkarılarak dokuz öğrencinin katılımı ile çalışma tamamlanmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yedisi erkek, ikisi ise kızdır ve hepsi dokuz yaşındadır. Doğa kampına katılan öğrencilerin, doğa kampına gitmeden önce beklentilerine ilişkin ön görüşmeler; doğa kampından geldikten sonra deneyimlerine ilişkin görüşleri elde etmek amacıyla ise son görüşmeler yapılmıştır. Kamptan önce görüşme yapılan öğrenciler kamptan sonraki görüşmeler için de hazır bulunmuşlardır. Çalışma bulgularında öğrencilerin isimlerinin deşifre edilmemesi amacıyla ağaç ve çiçek isimleri rumuz olarak kullanılmıştır. Lale ve akasya kız öğrencilerin, ilgin, ardıç, çınar, göknar, atlas, ladin ve erguvan ise erkek öğrencilerin isimleridir.

Veri Toplama Araçları: Gerçekleştirilen doğa kampı, öğrencilerin öğrenim gördüğü günlerin dışında hafta sonu etkinliği olarak Ankara Eğriova Milli parkında yapılmıştır. Kamp 2015 Mayıs ayında iki gece üç günlük bir süreçte, okula bağlı sekiz öğretmen ve kampta hazır bulunan beş liderin öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, verileri elde etmek için, doğa kampına katılan öğrencilerin doğa kampından önce beklentilerine ilişkin ve doğa kampından sonra deneyimlerine ilişkin görüşleri elde etmek amacıyla yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları alan yazın taraması yapılarak, Erikson'un psikososyal kuramı ve çalışma amacına uygunluğu göz önüne alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca, görüşme soruları ile ilgili beden eğitimi ve spor alanında uzman kişilerin, okulda görevli beden eğitimi ve spor öğretmeninin ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmeninin de görüşlerine başvurulmuş ve ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Kamp öncesi yapılan ön görüşmelerde 6 soru, kamp sonrasında yapılan son görüşmelerde ise yine 6 soru öğrencilere yöneltilmiştir. Bu sorular, öğrencilerin beklenti ve deneyimlerini, doğa algılarını, teknolojisiz yaşama ait fikirlerini, arkadaşlık ilişkilerini ve aktivitelerle ilgili düşüncelerini elde etmek üzere sorulmuştur.

Verilerin Toplanması: Araştırmacı doğa kampı alanına gitmemiş yalnızca öğrencilerle bireysel görüşmeler yaparak çalışma verilerini elde etmiştir. Beklentilere ait kamptan önceki görüşmeler, öğrenciler kampa gitmeden bir gün önce, deneyimlere ilişkin yapılan görüşmeler ise kamptan bir gün sonra bireysel olarak araştırmacı tarafından yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden önce okul yönetiminden gerekli izinler alınarak, her bir öğrenciden görüşme onay formu alınmıştır. Görüşmeler okulun boş bir sınıfında, 10 ila 21 dakika arası değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, daha sonra detaylı olarak incelenmek ve analiz edilmek amacıyla ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Kampta yapılan etkinlikler ve kampla ilgili uyulması gereken kurallar: Öğrenciler kampa gitmeden önce okulda görevli beden eğitimi ve spor öğretmeni tarafından kampla ilgili bilgilendirilmiştir. Öğrencilere kamp alanına tablet, telefon, kamera, fotoğraf makinası gibi elektronik eşyaların götürülmemesi gerektiğine dair bir kural konmuştur. Öğrencilere kampın aktivite programı, kampta lazım olabilecek eşyaların listesi, konaklama hakkında bilgi, çekiliş ile çadır arkadaşlarının belirlenmesi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Öğrencilerin yeni arkadaşlıklar kurmasına imkân sağlayacağı düşüncesi ile kamptan önce sınıflar arası çekiliş yapılarak öğrencilerin kimlerle konaklayacağı belirlenmiş ve bu sayede yakın arkadaşları ile konaklamalarının önüne geçilmiştir.

Kampta, öğrencilerin yalnız hareket etmelerini engellemek ve birbirlerinin sorumluluklarını almasını sağlamak için kura ile ikili eşleşmeler yapılmıştır. Bu şekilde yapılan eşleşmelerin adına orman kardeşi denmiştir. Kamp sürecinde orman kardeşleri sürekli birlikte hareket etmişlerdir.

Öğrenciler kamp süresince, günde ikişer kez ortalama 40 dakika süreli ve dönüşümlü olarak, olta balıkçılığı, tırmanma etkinliği, düğüm ve bağ eğitimleri, okçuluk ve dart etkinlikleri, trekking, güvenli ateş yakma-söndürme etkinlikleri yapmışlardır. Bunların dışında öğrenciler serbest zamanlarında masa oyunlarıyla ve kendi isteklerine göre açık alanda zaman geçirmişlerdir. Gece etkinlikleri ateş başında tüm öğrencilerin toplanmasıyla yapılmıştır. Ateşte yakılacak odunlar arazide öğretmenler eşliğinde öğrencilere toplatılarak kamp hayatının da öğretilmesine olanak sağlanmıştır. Ateş başı etkinliği öncesinde öğrencilere verilen temalar doğrultusunda skeçler hazırlamaları istenmiştir. Ateş başında bireysel ve grup sunumları yapılarak tüm öğrencilerin aktif katılımı sağlanmıştır. Gece etkinliklerinde, öğrencilerin tek başlarına hareket etmemelerine ve doğada zor şartlara ayak uydurabilmelerine bağlı olarak iki etkinlik yapılmıştır. İlk gece orman kardeşi ile karanlık koridordan ışık kaynağına yürüme etkinliği yapılmış, bu etkinliği tamamlayabilenler ve istekli olanlarla da ikinci gece ışık kaynağı olmadan gece yürüyüşü yapılmıştır. Bu etkinlikler kamp ortamının sağladığı olanaklar çerçevesinde ve hava koşullarının imkân verdiği ölçüde, öğrencilere kamp amacı dâhilinde yarar sağlayacağı düşünüldüğünden seçilmiştir. Öğrencilere bireysel farkındalık kazandırmak ve benlik gelişimine katkıda bulunmak, sosyal ortamda kendini gerçekleştirmek, özgüven, sosyalleşme, iletişim gibi özellikleri kazandırmak amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin cesaret duygusunun ortaya çıkması ve gelişmesinde önemli rol oynayan aktiviteler mevcuttur. Serbest zamanlarında ise oyun kurabilmek, iletişimi güçlendirmek ve zamanı verimli şekilde kullanabilmeleri amaçlanmıştır.

Kampın son gecesinde okulun öğretmenleri tarafından, kamp alanında iki öğrencinin kaybolduğuna dair diğer öğrencilere yönelik bir şaka yapılmıştır. Şakanın öğrencilere sorumluluk yüklemekle ilgili olduğu, kamp ortamından ayrılmanın ve kurallara uymamanın ne gibi sonuçlar doğuracağı hakkında eğitsel amaçlı yapıldığı bildirilmiştir.

Verilerin Analizleri: Veriler, ilk olarak ses kayıt cihazından dosya dökümleri yapılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen veriler, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve yorumlamak amacı güden içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Veriler, üç kişilik araştırma ekibi tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve temalandırılmıştır. Daha sonra çalışma ekibi bir araya gelmiş ve veriler tekrar tekrar okunarak ortak kod ve temalar belirlenmiştir. Araştırma dışından bir akademisyen ise bütüncül bir yaklaşımla kod ve temaların uygunluğunu kontrol etmiştir. Son olarak bulguların tanımlanma ve yorumlanma süreci gerçekleştirilerek analiz işlemleri tamamlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlilik:

Güvenirlilik: Araştırmanın tutarlılığı açısından iç güvenirliliğini sağlamak amacıyla nitel araştırmalar konusunda ve spor bilimleri alanında uzman üç kişilik araştırma ekibi tarafından ayrı ayrı kodlanan veriler, daha sonra ortak kod ve temalar belirlenerek son halini almıştır. Ek olarak, nitel araştırmalar konusunda ve spor bilimleri alanında uzman araştırma dışından bir kişi de tekrar analiz yaparak elde edilen kod ve temaların birbirlerini temsil edip etmediğinin kontrolünü bütünsel bir yaklaşımla sağlamıştır. Ayrıca, öğrencilerin görüşleri betimsel bir yaklaşım ve doğrudan alıntılarla

aktarılmıştır. Araştırmanın dış geçerliliğini sağlamak için, araştırmacının veri toplama süreci içindeki konumu, çalışmanın genel yöntemi (örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci, analiz süreci), verilerin elde edilmesinde önemli rol oynayan kamp ortamı ve kavramsal çerçeve açıkça ve detaylı olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Geçerlik: İç geçerlik için araştırma sorusuna cevap olacak nitelikte, öğrencilerle yapılan ön görüşme, son görüşme, verilerin elde edildiği ortam ve zaman açısından derin odaklı bir veri toplama sürecinin uygulandığı düşünülmektedir. Bu niteliğin sağlanması için sorular hazırlanırken uzman görüşlerine ve literatüre başvurulmuş olması temel alınmıştır. Ayrıca görüşmeden sonra söylediklerinin doğru yansıtılıp yansıtılmadığının kontrolü için öğrencilerden teyit alınmıştır. Okul idaresi ve ilgili öğretmenlerle de veriler paylaşılarak sonuçların daha kapsamlı değerlendirilmesi sağlanmıştır. Dış geçerlik için, yöntem bölümü ayrıntılı açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın kapsamına ve sınırlılıklarına yer verilerek diğer yapılabilecek çalışmalar için geçerli olduğuna dair kanıtlar sunulmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Bu kısımda çalışmanın içerik analizine ilişkin bulgular yer almaktadır. Veri analiz sonuçlarında ön görüşmeye ait üç ana tema (1. *psikososyal beklenti*, 2. *aktivite yapabilme beklentisi* ve 3. *ortamla ilgili beklenti*) ve son görüşmelere ait üç ana tema (1. *psikososyal kazanım*, 2. *aktivite yapabilme kazanımı* ve 3. *ortamla ilgili kazanımlar*) ortaya çıkmıştır.

Ön Görüşmeler (Beklenti)

Ön görüşmeler sonucunda üç ana tema ve yedi alt tema ortaya çıkmıştır. Psikososyal beklenti ana temasının altında, psikolojik beklenti ve sosyolojik beklenti alt temaları; aktivite yapabilme beklentisi ana temasının altında, önceki kazanımlar ve beklenen seviye alt temaları; ortamla ilgili beklenti ana temasında ise aktivite, teknoloji kullanımı ve fiziksel çevre alt temaları oluşturulmuştur. Tablo 1’de bu alt temalara ilişkin kodların yer aldığı tablo gösterimi mevcuttur.

Tablo 1. “Beklenti” Görüşmelerine Ait Ana Tema, Alt Tema ve Kodlar

	Alt Tema	Kod
Psikososyal Beklenti	Psikolojik	Aktivitelerde göstereceği hurs, mücadele, heyecan, aktiviteye psikolojik hazırlık, aktiviteler için kendini iyi hissetme; özgür hissetme, sorumluluk alma, merak, aileden ve eğitim sorumluluğundan kaçış, hayal etme, başarısızlık endişesi, başarı beklentisi
	Sosyolojik	Eğlence, iletişim, birlikte hareket etme, çadır paylaşımı, birlikte hayal kurma ve farklı yerde konaklama
Ana Tema Aktivite Yapabilme Beklentileri	Önceki Kazanımlar	Daha önce deneyimlediği aktivitede başarılı olacağı düşüncesi
	Beklenen Seviye	İlgi duyduğu aktiviteye ilişkin başarılı olacağı düşüncesi, fiziki yetersizlikten dolayı başarısız olacağı düşüncesi ve kolay aktiviteleri başarabileceği düşüncesi
Ortamla İlgili Beklenti	Aktivite	Program dahilinde önceden yapılması planlanan etkinlikler ve öğrencilerin serbest zamanlarında yapmayı planladıkları etkinlikler
	Teknoloji Kullanımı	Elektronik ortamda oyun oynama arzusu ve teknoloji olmadan vakit geçirme/geçirememesi
	Fiziksel Çevre	Doğa kampının ve çadırların fiziksel özellikleri, kampa götürülecek malzeme bilgisi, hava durumu

Tablo 1’de yer alan alt tema ve kodlara ilişkin katılımcıların bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Psikolojik beklenti alt temasına ait öğrencilerin görüşleri şu şekildedir: Öğrencilerin kampa gitmeden önce kamp ile ilgili heyecan duydukları verdikleri ifadelerden anlaşılmaktadır. *“Doğayla ilk kez baş başa kalacağım, ilk kez kamp yapacağım.”* diyen Ardıç, kampta *“Çok aktivite var yapabileceğimiz, hepsini denemek için çok heyecanlanıyorum, o yüzden çok mutluyum.”* diyerek heyecanını anlatmıştır. Atlas, *“Beni en çok orda yapacağımız aktiviteler, etkinlikler heyecanlandırıyor.”* diyerek heyecanlı olmasının sebebini aktivitelere bağlarken, Ladin heyecan duygusunu *“En sevdiğim arkadaşlarımla birlikte aynı odada olunca daha çok heyecanlanıyorum. Arkadaşlarımla ilk defa kalacağım başka bir yerde...”* şeklinde arkadaşlarıyla birlikte olmak olarak anlatıyor.

Ilgın ise hayalini anlatarak *“Hep Survivor’ı izledikçe kendim de hayal kurmaya başladım. Ben de bir gün böyle adaya düşersem ne yapabilirim, kendimi nasıl idare edebilirim, diye düşündüm ve bununla ilgili hayatım boyunca hep kendimle baş başa kalırım diye düşündüm. Yarın için de çok heyecanlıyım.”* şeklinde heyecanını dile getiriyor.

Aileden ayrı kalmak konusunda Ilgın, *“Kampta ilk defa annemden, babamdan, abimden ayrı bir yerde kalacağım için çok heyecanlıyım. Korkacağımı pek düşünmüyorum. Korkarsam direkt öğretmenime giderim.”* diyerek düşüncelerini paylaşıyor. Bununla başa çıkma düşüncesini de dile getiriyor. Diğer yandan Akasya bu konu için, *“Çok heyecanlıyım. Annemden babamdan ayrı kaldığım için de tabi biraz mutsuz olurum ama o kadar uzun sürmeyeceği için çok sorun olacağını zannetmiyorum.”* ifadesinde bulunuyor.

Aktivite yapabilme beklentisi temasına ait öğrencilerin görüşleri şu şekildedir: Aktivitelerde başarılı olabilme konusunda *“Tırmanış konusunda kendimi iyi hissediyorum. Babamla gidiyorduk biz yaz tatilindeyken öyle yerlere. Öyle tecrübelerim var yani tırmanış konusunda...”* ifadesini veren Atlas önceki tecrübelerinden yola çıkarak başarıyı tadacağını düşünüyor. Akasya ise fiziksel özelliklerini göz önüne alarak planlanan aktivitelerden yalnızca kanoyu başaramayacağını düşünerek şöyle diyor; *“Aktivitelere baktığımda bir tek kanodan biraz şüpheliyim. Çünkü pek güçlü değilim. Bir tek onda başarısız olurum diye düşünüyorum.”*

Ladin *“Tırmanma yeri olacakmış orada başarılı olacağını düşünüyorum.”* diyerek, Ardıç ise *“Oyunlarda başarısız olsam bile sonuna kadar mücadele ederim. Kaybedersem de hırs yaparım.”* diyerek aktivitelerde başarılı olabilme konusunda iddialarını ortaya koyuyorlar. Yine Ardıç, daha önceden ilgisinin olduğunu dile getirerek *“En çok okçuluk eğitiminde başarılı olacağımı düşünüyorum. Daha önce okçuluk yapmadım ama kuzenim yapıyor, hep ilgimi çekiyor.”* ifadesiyle okçuluk eğitimine karşı olumlu bakıyor. Çınar ise *“İnşallah kocaman bir kamp ateşi yakarız. Kamp da çok büyük olacak, bisiklet sürmek için alan da olacakmış, bisiklet süreceğim hep.”* şeklinde plan yapıyor.

Ortamla ilgili beklenti temasına ait öğrencilerin görüşleri şu şekildedir: Fiziksel çevre hakkında kamp ile ilgili bir fikri olmayan Atlas, *“Bir kampta neler olur bilmiyorum. Açıkçası hiç gitmediğim için yorum yapmayayım. Yani kamp eğlenceli geçer hem bir şeyler öğreniriz, o tür bir ortam olabileceğini düşünüyorum.”* diyor. Doğada arkadaşlarıyla beraber olma beklentisi içinde olan Akasya, *“Kampta arkadaşlarımızla birlikte oyunlar oynayacağız, bazı geziler yapacağız, farklı dağ yürüyüşleri yapacağız. Nasıl desem doğayla iç içe olacağız hepimiz öğretmenlerimizle birlikte.”* diyor. Atlas ise, etkinlik planlarına değinerek, *“Akşam yatarken planlarımız var. Mesela oyun oynayacağız, herkes uyuduğunda günlük tutacağız. Ondan sonra yastık savaşı yaparız dedi öğretmenimiz. Eğlenceli olur yani.”* şeklinde ifade bulunuyor. Lale ise etkinlik beklentisi çerçevesinde *“Heyecanlıyım, orada değişik aktiviteler yapacağız. Mesela ben hayatımda ilk defa kanoya bineceğim. Değişik aktiviteler yapmam beni heyecanlandırıyor. Bir de çadırda kalmamız...”* diyerek etkinliklere yönelik heyecanını dile getiriyor. Erguvan kamp ortamı hakkında, *“Çok eğlenceli bir kamp olacağına benziyor. Farklı aktivitelerle farklı şeyler öğreneceğiz. Akşamları günlük tutacağız. O da eğlenceli olacak diye düşünüyorum. Herhalde günümüzün nasıl geçtiğini konuşacağız ateşin başında.”* diyerek düşüncelerini belirtiyor.

Kampta teknolojinin olmaması ve kullanamayacak olmalarına yönelik, Lale, “*Bence teknolojinin olmaması daha iyi bir şey çünkü biz teknolojiye çok alıştık, teknolojisiz yapamıyoruz gibi bir şey oldu. Orada bir süre üç gün teknolojiden uzak kalacağız, doğal hayata karışacağız. Daha güzel olacak bence benim için...*” diyor. Erguvan, “*Aslında tabletimi götürmek istemezdim çünkü her gün tabletle iç içe olduğum için orada farklı bir şeyler yapmak isterdim. Her gün tabletle yapacak bir şey yok zaten her gün aynı şeyi yapıyorum.*” Ladin ise, “*Teknolojinin olmaması iyi olacak. Arkadaşlarımla daha çok vakit geçirebileceğim. Teknoloji olsaydı arkadaşlarımla vakit geçiremeyecektim herkes evinde olacaktı.*” şeklinde ifadelerle teknolojinin hayatlarında bir süre olmamasından rahatsızlık duymayacaklarını dile getiriyorlar. Ancak Ardiç, teknolojinin olmamasına biraz tereddütle yaklaşıyor ve “*Teknoloji olmadığı için üzüleceğim. Başka aktiviteler olacak ama onlar doğada olacağı için teknoloji bile aklımdan geçmez herhalde. Çünkü orda bir sürü aktivite var. Bizim de bir programımız var ama ara vakitlerde yine de tabletleri hatırlarım.*” şeklinde ifadede bulunuyor.

Son Görüşmeler (Kazanım)

Son görüşmelerde, üç ana tema ve sekiz alt tema ortaya çıkmıştır. Psikososyal kazanım ana temasının altında, psikolojik kazanım ve sosyolojik kazanım alt temaları; aktivite yapabilme kazanımı ana temasının altında, önceki kazanımın yansımaları, olumsuz geri bildirim ve ulaşılan seviye alt temaları; ortamla ilgili kazanım ana temasında ise aktivite, teknoloji kullanımı ve fiziksel çevre alt temaları oluşturulmuştur. Tablo 2’de bu alt temalara ilişkin kodların yer aldığı tablo gösterimi mevcuttur.

Tablo 2. “Kazanım” Görüşmelerine Ait Ana Tema, Alt Tema ve Kodlar

	Alt Tema	Kod	
Psikososyal Kazanımlar	Psikolojik	Korkularla başa çıkma, kendini yönetme, özgüven, sorumluluk, aktivitelere ilginin artması, kaybetmeyi öğrenme, yeni bilgiler ile mutlu olma, başarı ile övünme, başarıyı hissetme, aileye duyulan özlemle başa çıkma, macera hissinden mutlu olma	
	Sosyolojik	Çadır paylaşımı, birliktelik, arkadaşlık bağının güçlenmesi, arkadaşlık dayanışması, orman kardeşi olgusu, toplulukla birlikte hareket etme, yeni arkadaşlık edinme becerileri, kötü olaylar karşısında arkadaş farkındalığının artması	
Ana Tema	Aktivite Yapabilme Kazanımı	Önceki Kazanımların Yansımaları	Olumsuz tecrübeyi yansıtma ve olumlu tecrübeyi yansıtma
		Olumsuz Geri Bildirim	Fiziksel sorunlar, psikolojik sorunlar
		Ulaşılan Seviye	Çaba, yapılan aktivitenin "en"i olmak
Ortamla İlgili Kazanımlar	Aktivite	Eğitim için şaka olgusu, bazı aktivitelere yönelik beklentilerin karşılanamaması, bazı aktivitelerin hayal edilenden daha iyi olması ve gece yürüyüşü	
	Teknoloji Kullanımı	Aktiviteleri tablet oyununa benzetme, kısıtlanma hissi, teknolojiden bağımsız hareket edebilme	
	Fiziksel Çevre	Hava durumu, kampın fiziksel özellikleri, güvenlik, çadır	

Tablo 2’de yer alan alt tema ve kodlara ilişkin katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Psikososyal kazanımlar alt temasına ait öğrencilerin görüşleri şu şekildedir: Arkadaşlarıyla ilgili olumlu farkındalık kazandıkları düşünülen öğrencilerden Ardiç, “*4-A ve 4-B’nin bir farkının olmadığını anladım. Yan tarafta da bir çocuk vardı, onunla da hiç konuşmuyorduk böyle muhatap olmuyordum.*”

Sonra akşamları birbirimize şaka yapmaya başladık. Kamp ateşi diye bir şey vardı onun için hazırlanırken arkadaşlık ilişkilerim de güçlendi." diyerek kampın ona kazandırdığı arkadaşlıklardan bahsediyor. "Arkadaşlarımla iyi vakit geçirmek hoşuma gitti" ifadesinde bulunan Lale "Ailemi unuttum" diyerek bu duruma gülüyor.

Kampta arkadaşlık ilişkilerinin güçlendirilmesine yönelik yapılan şaka sonrasında Lale, "Şakada birbirimize ne kadar bağımlı olduğumuzu gördük. 4-B'den iki kişi kaybolmuştu ama 4-A'dan herkes ağladı yani arkadaşlığımızın ne kadar bağımlı olduğunu anladık orada." şeklinde ifade de bulunuyor. Yine aynı şekilde Erguvan da, "O günkü şakada herkesin birbirine bağlı olduğunu öğrendim. Yani 4-A sınıfı 4-B sınıfı birbirlerine kızdığı halde çok büyük bir arkadaş zinciri olduğunu öğrendim." şeklinde arkadaşlık ilişkilerinin güçlendiğine dair vurgu yapıyor. "Asla arkadaşlarını bırakma"yı öğrendim. Orda zaten şaka şey için yapılmış, asla, bizim çadır arkadaşlarımız vardı, asla onları bırakma diye..." ifadesinde bulunan Çınar'ın bu şakadan bir ders çıkardığı görülüyor.

Korkularını yenme konusunda kamptan çıkarım yapan Akasya, "Korkularımı yendim birkaç tane. Anladım ki istersek her şeyi yapabiliyoruz ama ondan korkarsak kendimizi iyi vermezsek bunu yapamıyoruz. Sonra arkadaşlarımızı hiç bırakmamız gerekiyor. Yoksa şakadaki gibi bir şey olabilir. Bir arkadaşımız kaybolabilir. Bunları öğrendim." diyor. İlgin ise, "...orman kardeşimi hiç bırakmadım. Kendimi bir toparlamaya başladım artık karanlıktan korkmamaya başladım. Orman kardeşime çok güveniyordum." diyerek hem korkularıyla başa çıktığından hem de arkadaşına güven duymayı öğrendiğinden bahsediyor.

Kampın heyecanını üzerinden atamadığı anlaşılan Atlas, "Kamp çok güzeldi. Aslında böyle bir macera hissi vardı. Neler yapacağımızı, sürprizler bekliyordu bizi. Macera duygusu, bir de aksiyon biraz da diyebilirim. Heyecanlı geçti." diyerek kamp hakkındaki düşüncelerini dile getiriyor. İlgin da yine aynı şekilde kampa yönelik olumlu düşüncelerini dile getirerek "Tekrar bir kampa gitmek isterdim. Çünkü hayatımda ilk defa böyle bir şeye gittim ve bunun devamının gelmesini istiyorum." diyor.

Aktivite yapabilme kazanımları temasına ait öğrencilerin görüşleri şu şekildedir: Öğrencilerin aktiviteleri yapabilme konusunda çeşitli ifadelerde buldukları görülmüştür. Ardıç, "Cuma günü akşam bir oyun oynadık korku tüneli diye o bana çok sürpriz geldi çünkü kampta orman içinde ışıksız yürüyorduk bir de öğretmenler ağaçların arkasından çıkıyordu bizi korkutuyordu. Bir anda bir oyundaki karaktere benzettim öğretmenini. Ondan korkudan kalbim duruyordu o anda yere yattım." diyerek aktivite sırasında neler yaşadığını anlatıyor. Erguvan, "Çok değişik etkinlikler yaptık. Farklı farklı hayatımda hiç yapmadığım etkinlikler yaptım. Kanoya binecektik ama binemedik. Dağ bisikleti sürdük, bazıları süremedi boyu yetişmediği için... Bir de kamptan çıkıp ormana gittik ormanda ateş yakma yöntemlerini öğrendik." diyor.

Akasya aktiviteler arasında en iyi yaptığı aktiviteye değiniyor: "En iyi olduğum aktivite bence okçuluktur. Çünkü ilk defa yaptığım halde iyi sonuçlar çıkardığımı düşünüyorum. Mesela ilk attığımda sarıya vurduğum bu beni çok mutlu etti ilk defa yaptığım halde... Bir daha okçuluk yapmayı isterim. ...Bir ara annem de benim için istemişti ama kızlar için uygun değilmiş okçuluk." Çınar da yine "Biz ormana gidip, orman kadar çok uzun, bir orman kadar uzak, ormanda yürüyüş yaptık. Orda kendi odunumuzu yaktık, odun yakarken ben çok başarılıydım. Biz canlandırma falan yaptık, hikâye falan anlattık, onda çok başarılı oldum." diyerek aktivitedeki başarısından bahsediyor. Ladin etkinliklerin eğlenceli olduğuna vurgu yaparak "Orası eğlenceliydi bayağı, her zaman etkinlik yaptık. İyi ki gitmişim dedim. Bir daha olsa yine gitmek isterdim. Eğlenceliydi hiç bitmesin isterdim." diyor. Atlas da okçuluk konusunda keşfettiği yeteneğine değiniyor: "Özellikle okçuluk eğitimini çok sevdim. Okçuluk kursuna başla dedi oradaki öğretmen. Diğer arkadaşlarıma göre iyi yapabildiğimi düşünüyorum."

Ardıç da trekking aktivitesiyle ilgili yaşadığı kötü tecrübeden dem vuruyor; "Trekking yaparken çok yoruldum, keşke yapmasaydık dedim. Yani dört beş saat yürüdük ormanda, vahşi ormanda. Ayaklarım ağrıdı, o gece de uyuyamadım o yüzden."

Ortamla ilgili kazanımlar temasına ait öğrencilerin görüşleri şu şekildedir: Ortam ve etkinliklerle ilgili, Göknar, "Korku tüneli güzeldi. Bir de kanoya binemedik. Sabahki etkinliklerden ve dışardaki etkinlerden nefret ettim. Çünkü çok soğuktu hava, soğuk olduğu için nefret ettim. Onun dışında kamp güzel ve

eğlenceliydi.” diyerek kamp boyunca havanın soğuk olmasından yakılarak bu durumun aktivitelere olumsuz yansıdığından bahsediyor.

Doğada olmak hakkında “Orda olmak neşe veriyor insana böyle doğayla iç içe yaşamak. Çünkü böyle şehirlerde yaşarsan böyle gürültü, kalabalık... Ama doğayla iç içe yaşarsan, kuş sesleri daha doğal bir ortamsın, o yüzden.” diyen Atlas doğada olmanın olumlu yanlarından söz ediyor. Erguvan da aynı şekilde doğaya vurgu yaparak, “Doğada rahatladım yani gözlerim bir açıldı. İlk başta etrafımızda ne kadar fazla değişik şey varmış ki biz bunları hiç göremiyormuşuz. Tablet ile oynamakla benim gözlerim artık yoruldu yani iyi ki gitmişim kampa.” diyor ve tablet oynarken neleri kaçırdığının farkına vardığına işaret ediyordu.

Kamptan sonra hemen hemen tüm öğrencilerin teknoloji olmadan vakit geçirmenin onlara iyi geldiğine yönelik ifadelerde buldukları görülmüştür. Bu ifadelerden bazıları şöyledir:

Ardıç: “Doğada olmak çok eğlenceliydi. Tabletlerden uzak kaldık ama tableti neredeyse hiç hissetmedik bile. Yani normalde ödevleri bitirdikten sonra her zaman tablet oynardım ama aktiviteler bana tablet oynuyor gibi geldi. Teknoloji olmadan yaşamak biraz zor ama yani onları çok az hissediyorsun.”

Atlas: “Özellikle yaz aylarında dışarıda oyun oynamak teknoloji ile iç içe olmaktan daha eğlenceli oluyor. Aslında teknoloji eve kapanmamıza sebep oluyor. Dışarıya çıkıp arkadaşlarla oyun oynamaktansa evde oturmayı tercih ediyorsun ama bu doğru değil ya arkadaşlarım var, neden onlarla oynamayacaksın ki oynamak daha etkili olur, daha güzel olur.”

İlgin: “Ben de çok oyun oynuyordum, teknolojiden ayrı kaldığımız için çok sevindim. Artık teknoloji bağımlısı olmuyoruz günde en fazla beş on dakika oynuyoruz tablet. Onun dışında başka bir şey kullanmıyoruz. Teknolojisiz de yaşayabileceğimizi öğrendik.”

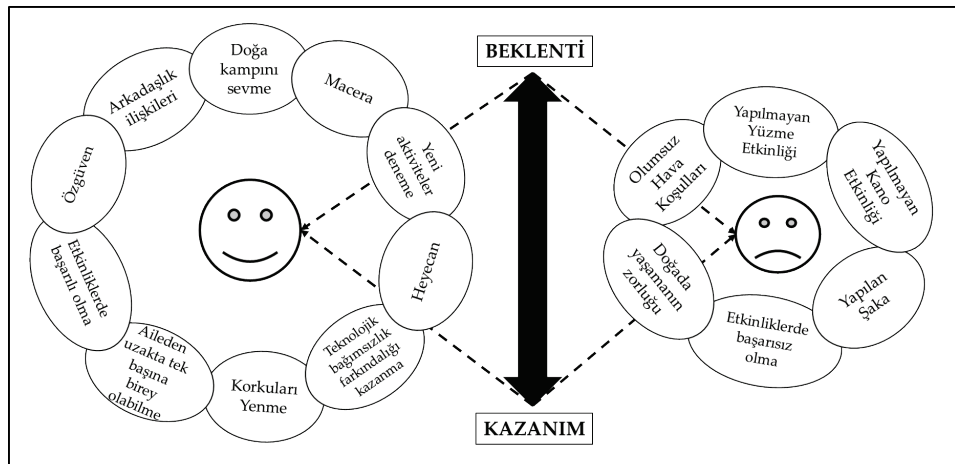
Ladin: “Teknolojinin olmaması iyi oldu bence. Doğada yapabileceğimiz çok şey olduğunu öğrendim. Normalde çok bir şey yapamayacağımız gibi geliyor ama orda bayağı bir şey yaptık. Yaşadığımız yer doğaya benzemediğinden kullanmak zorunda kalıyoruz tableti.”

Lale: “İlk defa teknolojiden uzak kaldık böyle arkadaşlarımızla vakit geçirdik teknolojisiz bir hayattı, daha iyiydi. Çünkü biz teknolojiye çok bağımlı olmuşuz teknolojisiz yaşayamıyoruz gibi bir şey olmuş galiba. Orada üç gün boyunca teknolojisiz yaşadık daha güzel oldu, daha iyi oldu, teknolojisiz daha iyi oldu.”

Akasya: “Teknoloji olmadığı için hem mutlu hem de mutsuzdum. Hiç bu kadar uzun süre teknolojiden ayrı kalmamıştım. Aslında teknolojisiz de yaşayabileceğimizi öğrendim.”

Beklentilere Yönelik Olumlu/Olumsuz Kazanımlar

Öğrencilerin beklenti ve deneyimlerine ilişkin aktardıkları görüşlerine göre bazı beklentilerinin eğitimsel süreçte olumlu deneyimlendiği, bazılarınsa olumsuz deneyimlendiği gözlemlenmiştir. Şekil 1’de beklenti ve kazanım çerçevesinde gerçekleşen ve gerçekleşmeyen durumlar gösterilmektedir.

Şekil 1. Beklenti ve Kazanım Çerçevesinde Olumlu/Olumsuz Gerçekleşen ve Gerçekleşmeyen Durumlar

Beklentilerin kazanımlara dönüşmesinde rol oynayan süreçler öğrencilerden alınan görüşlere göre şekil 1’de belirtilmiştir. Öğrencilerin gerçekleşen olumlu deneyim çıktılarında, öğrencilerin bahsettiği görüşler dikkate alınarak gruplandırma yapılmıştır. Öğrenciler, doğa kampını sevdiklerini, macera ve heyecan hissi yaşadıklarını, yeni aktiviteler denediklerini, korkularını yendiklerini, kendi fiziksel özelliklerine göre uygun gördükleri etkinliklerde kendilerine ve/veya arkadaşlarına göre başarılı olduklarını, özgüven kazandıklarını, ailesinden uzakta birey olabilmelerini, teknolojiden bağımsız vakit geçirebildiklerini, arkadaşlık ilişkilerinin güçlendiğini ve arttığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin gerçekleşmeyen ve/veya olumsuz gerçekleşen deneyim çıktılarındaysa, beklentilerinin hayal ettikleri biçimde karşılanmadığı gözlemlenmiştir. Öğrencilerin olumsuz hava koşullarına bağlı olarak bazı etkinlikleri hayal ettikleri biçimde gerçekleştirmediği, yüzme ve kano etkinliklerinin planda var olmasına rağmen hiç yapılamamasını, bazı etkinliklerde kendilerine ve/veya arkadaşlarına göre başarısız olduklarını, yapılan şakanın onları kötü etkilediğini ve doğada olmanın olumsuz taraflarını öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Beklentilerin nasıl deneyimlendiğine ilişkin, öğrencilerden alınan bazı ifadeler, ön görüşme ve son görüşme açısından karşılaştırılması şu şekildedir: Tırmanış konusunda kendini iyi hisseden Atlas, kamp sonrasında kendinden beklediği sonucu alamadığına dair şu sözleri paylaşmıştır: “Özgüvenim olmayabilir, çok yüksek gözükiyordum duvar. Zor olabilir de tırmanmayı denedim bayağı bir çıktım. Dört tane kademe vardı sonuncuya geldim ve sonra bıraktım. Yorulmadım ayağım kaymıştı bir keresinde kaslarım çarpmıştı sonra bir daha ayağımı tutmayı denedim ama başaramadım”. Yine tırmanma konusunda kendine güvenen Ladin ise, “Tırmanmada ilk denememde yarıya kadar geçemedim ama ikinci denememde sonuna kadar tırmandım. İkinci seferde bence bir kere daha denediğimden daha rahat yaptım diye düşünüyorum.” şeklinde ifadesiyle ilk denemedeki başarısızlığından ders çıkararak ikincisini daha iyi yapabildiğini ifade etmiştir.

Akasya, ilk defa denediği aktivite olan okçuluk hakkında, “okçuluk ve dartı ilk defa yaptığım için çok sevindim” derken; Ardiç, “Okçuluğu çok sevdim gerçekten. Tek hedefim ortadaki sarıdan vurmayı ama başaramadım” diyerek gülüyor. Gülmesinin sebebinin, onda olumsuz duygular yaratmadığı ve tekrar deneme fırsatı olduğunda başarabileceğini düşünmesinden kaynaklandığı sanılmaktadır.

Çınar, kamp öncesinde ailesinden ayrı kalma konusunda “...artık büyüdüm ağlamayacağım.” diyerek kendini yönetmeye çalışmıştır. Kamp sonrasında da bunu başardığını söylüyor ve “...sadece onları çok özledim. Hiçbir sıkıntı olmadı, ağlamak falan” ifadesinde bulunuyor. Lale ise, kamptan önce ailesinden ayrı kalması hakkındaki fikrini “kardeşimden kurtulacağım, kafamı dinleyeceğim” diye gülerken nüktedan bir şekilde paylaşıyor. Kamptan sonra ise “Arkadaşlarımla iyi vakit geçirmek hoşuma gitti. Ailemi unuttum.” diye yine gülerken anlatıyor.

Tüm öğrenciler ilk defa kampa katılmışlar ve daha sonra tekrar kampa gitmek istediklerini, kampı çok sevdiklerini ifade etmişlerdir. Bu öğrenciler arasından Atlas, kamp sonrasında “Çok güzeldi. Macera hissi vardı. Macera duygusu biraz da aksiyon diyebilirim. Heyecanlı geçti.” ifadesiyle; kamptan önce “beni en çok orda yapacağımız aktiviteler heyecanlandırıyor” beklentisini macera duygusuyla karşıladığını belirtmiştir.

Öğrencilerin çoğu, yapılmasını bekledikleri yüzme ve kano aktivitelerinin olumsuz hava koşulları sebebiyle yapılamadığını ve bu aktiviteleri kamp ortamında deneyimleyemediklerini belirtmişlerdir.

Öğrenciler kamp boyunca çeşitli korkularıyla yüzleşmişler ve bunlarla başa çıkmayı öğrenmişlerdir. Ilgın ve Lale kamptan sonra artık böceklerden korkmadığını söylemişlerdir. Atlas, karanlık korkusunun gece yürüyüş etkinliğinden sonra azaldığına ilişkin “Eveye karanlıktan korkuyordum ama şimdi korkmuyorum” şeklinde ifadede bulunmuştur. Akasya ise arkadaşlarının duygularına tercüman olur nitelikte “korkularımı yendim anladım ki istersek her şeyi başarabiliriz” diyor. Ladin de gezip karşıya ayı çıkmadığı için memnun şekilde “ayı karşıya çıkmadı, korkumla başa çıkmış oldum” diyor ve gülüyor.

Çalışmaya katılan öğrencilerin tümü, kamp sonrasında arkadaşlık ilişkilerinin güçlendiğinden ve yeni arkadaşlık kurduklarından bahsetmişlerdir. Bu konuda, aktivitelerde beraber yer alma, takım çalışması yapma, aynı çadırda kalma ve özellikle orman kardeşliğinin etkisinin fazla olduğu görülmüştür. Öğretmenler tarafından yapılan şakanın da bu konuda etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Deneyimle konusunda en fazla çıktının alındığı konu teknoloji olmuştur. Öğrencilerin çoğu teknolojisiz de aktiviteler yapılabildiğinin (...*aktiviteler bana tablet oynuyor gibi geldi-Ardıç*), vakit geçirilebildiğinin (*Aslında teknolojisiz de yaşayabileceğimizi öğrendim-Akasya/Teknolojisiz de yaşayabileceğimizi öğrendik.-Ilgın*) ve fiziksel aktivitelerin farkına varmışlardır (*Doğada yapabileceğimiz çok şey olduğunu öğrendim.-Ladin*). Teknoloji ve tablet olmadan vakit geçirmenin onları mutlu ettiği anlaşılmıştır (*Teknolojiden ayrı kaldığımız için çok sevindim-Ilgın*).

Tartışma

Çalışmanın amacı yönünde ön görüşmeler ve son görüşmeler yapılarak öğrencilerin beklentileri ve deneyimsel süreçleri incelenmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesi olan Erikson'un psikososyal gelişim kuramı, çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu evresinde olan katılımcıların kamp etkinliklerine yönlendirilmesi, desteklenmesi ve öğrencileri teşvik eden bir yapıda olması sebebiyle faydalı bir çerçeve sunmuştur.

Ön görüşme süreçlerinde, öğrencilerin kamp için heyecanlı, meraklı ve istekli tavır sergiledikleri görülmüştür. Arkadaşları ile birlikte okul dışında zaman geçirme, farklı bir etkinlikte bulunma ve aileden ayrı kalma fikrinin onları heyecandırdığı ve meraklı kıldığı görülmüştür. Öğretmenin kamp hakkında bilgi verdiği sırada, öğrencilerin mutlu oldukları, heyecanlandıkları, arkadaşlarıyla hemen plan yapmaya başladıkları, hatta beraber konaklama planlarının yapıldığı fark edilmiştir. Kampa götürülecek eşyaların, oynanacak oyunların kurgulandığı saptanmıştır. Beden eğitimi ve spor öğretmenin kampa ilgili kuralları anlattığı sırada (*teknolojik eşyaların götürülemeyeceği ve çadır arkadaşlarının kura ile belirleneceği*), sınıfın genelinde bir üzüntü ve hayal kırıklığı yarattığı saptanmıştır. Ancak farklı bir etkinlik ve yaşam olacağı için öğrenciler tarafından kısa süre içerisinde kurallar dâhilinde yeni planlar hevesle yapılmaya başlanmıştır. Kuram açısından bakıldığında, öğrencilerin gelişim dönemleri çerçevesinde kendisinin neler yapabildiğini görmek, sorumluluk üstlenmek ve başarıyı tatmak adına heveslendiği, heyecanlandığı görülmüştür.

Heyecan, merak ve heves duygularının varlığı, öğrencilerin verdikleri ifadelerinden de açıkça anlaşılmaktadır. Planlanan aktiviteleri yapabilme konusunda fiziksel ve psikolojik yönden kendilerini keşfetmek adına neler yapabileceklerini düşünmüşlerdir. Ayrıca, serbest zamanlarında hangi aktiviteleri yapabileceklerine ilişkin de plan yaptıkları görülmüştür. Öğrencilerin kampa ilgili hayallerini birbirleriyle paylaşması ve aktivite planları yapması dayanışmanın, birlikteliğin ve takım çalışmasının çocuklar için önemini ortaya koymuştur. Çocuklar buldukları psikososyal gelişim evresinin gereği, toplumsal etkileşimlerin büyük önem arz ettiği çalışkanlığa karşı aşağılık evresinde, ailesinden bağımsız olarak yaşlılarıyla zaman geçirme (Gander ve Gardiner, 2010) ve takım çalışması yapmaya yatkındırlar (Esentaş vd., 2016). Bu beklentiler ile kampa katılan öğrencilerin kamp sonrası yapılan görüşmeler ile beklentilerinin olumlu yönde karşılandığı görülmüştür. Bu sonuçlar, doğa eğitiminde yapılan aktivitelerin çocuklar için heyecan yaratıcı ve çok eğlenceli olduğunun (Esentaş vd., 2016) kanıtı niteliğindedir. Merak, çocuklar için bilimsel bilgiyi geliştirmeye, araştırmaya, yazmaya ve gözlemlemeye yönelen bir araç olduğundan, çocuklar da yaparak ve yaşayarak öğrenmeleri için ilgi, istek ve meraklarını uyandıran aktiviteleri tercih etmektedirler (Tatar ve Bağrıyanık, 2012). Çocuklar, bitki ve hayvan yaşamıyla ilgili ortamlarda, uzun süreli oyun oynama fırsatı verildiğinde kendiliğinden motive olurlar. Dolayısıyla, çocukları doğaya ve meraka yönlendiren açık hava, çocukların gelişimleri için ideal bir ortam sunmaktadır (Jacobi-Vessels, 2013).

Çocukların doğaya yönelmesi konusunda yönlendirme ve teşvik, aile ve okul tarafından gerçekleştirilmesi gereken unsurlardır. Yönlendirme yapılmayan çocukların çevre ile ilgili etkinliklere katılım düzeyleri düşük olabilmektedir (Uluçınar Sağır, Aslan ve Cansaran, 2008). Çocukların doğada ya da doğa ile ilgili eğitim almalarını sağlamaya yönelik öğretmenlerin de eğitim alması, önce

öğretmenlerin/okulun doğa ile ilgili eğitim bilincinin oluşması ve sonrasında bunları öğrencilere yansıtılabilmeleri önemlidir. Doğa kavramını çocuklara aşılatabilmek için doğa ile ilişkilendirilmiş öğretim ortamlarının, özel öğretim yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesi gerektiğinden; öğretmenlerin derslerinde doğa eğitimi kavramını işleyebilecekleri daha uygun ve güncel eğitim programlarına ihtiyaçları vardır (Kahyaoğlu ve Yetişir, 2016). Gülersoy (2013) da bu düşünceye vurgu yaparak okullardaki mevcut eğitim programlarının doğa eğitimi ihtiyacını karşılayamadığını belirtmektedir. Bu konuda, Kahyaoğlu ve Yetişir (2016), öğretmenlerin doğaya yükledikleri anlam çerçevesinde, çocuklara doğayı öğretme özelliklerinin şekillendiği, bu sebeple öğretmenlerin doğa eğitimi konusunda bilgilendirilerek doğa eğitimi niteliklerinin arttırılabilmesiyle ilgili görüş bildirmişlerdir. Köşker (2013) destekler nitelikte sınıf ortamı yerine doğada etkinlikler yapılması yönünde görüşe sahiptir. Bu fikirlere göre çocukların eğitim ortamlarının doğa ile ilişkilendirilememesi çocukların doğadan daha da uzaklaşmasına yol açmaktadır (Kahyaoğlu ve Yetişir, 2016). Psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde, öğrencilerin doğa kamplarına yönlendirilmesi ve katılımı ile birlikte doğada neler yapabileceklerinin farkına vardıkları, kendi yeteneklerini keşfettikleri ve dolayısıyla özgüvenlerinin arttığı söylenebilir. Bu kapsamda çocukların olumlu deneyimler edinmeleri ve başarı duygusunu tatmaları bunu sağlarken de yaşlıları ile işbirliği ve iletişimde olmalarının fazlasıyla önemli olduğu düşünülmektedir (Berk, 2013; Gander ve Gardiner, 2010; Yazgan İnanç vd., 2004). Çocukların gelişim dönemlerinin desteklenmesi, kendi kendine yeten, üretken bireyler olarak topluma kazandırılmaları konusunda kamp etkinliklerinin önemli bir yeri olduğu ve yaygınlaştırılarak tüm öğrencilerin katılımı için fırsat yaratılmasının çocukların gelişim dönemleri için faydalı olacağı düşünülmektedir (Özen vd., 2014).

Bu çalışma kapsamında, ailelerin kamp katılımı için öğrencilere izin vermesi neticesinde okul yönetimi ve öğretmenler kamp organizasyonu düzenlemiş ve bu sayede farklı etkinliklerin farklı bir öğrenme ortamı oluşturularak gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Ailenin ve sosyal çevrenin teşvik edici, yönlendirici olmasının olumlu sonuçları çalışmaya yansımıştır. Aile, okul ve toplum yaşantısında oluşan olumlu etkileşimler sonucunda çocuklarda değerlilik hissi ve başarı duygusunun gelişimine (Berk, 2013; Gander ve Gardiner, 2010; Yazgan İnanç vd., 2004) katkı sağlanmıştır. Çocuklar, ailesi ve çevresi tarafından araştırmaya, soru sormaya, çözüm aramaya cesaretlendirildiklerinde kendi düşüncelerine güvenmeye başlarlar (Jacobi-Vessels, 2013). Doğa kamplarında yapılan etkinliklerin öğrencilere problem çözme becerisi (Özen, 2015; Yükseltürk, Altıok ve Üçgül, 2016), öz-etkililik algısı (Özen vd., 2014), kendini algılama becerisi (Güler, 2009), risk alma becerisi, güven, kendileriyle ilgili olumlu düşünceler edinme gibi (Esentaş vd., 2016) psikososyal özellikler kazandırdığı da bilinmektedir. Diğer yandan, daha az çevresel eğitim aktivitelerine katılımının, çocukların problemlerini tanımlama ve çözme yönünden yetersiz birey olmalarına sebep olacağı düşünülmektedir (Uluçınar Sağır vd., 2008). Çalışmalar, olumlu geri bildirim alan öğrencilerin, teşvik edildiğinde başarı duygusunu yaşadığını göstermektedir. Psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde, teşvik edilen ve desteklenerek çevre ile ilgili olumlu deneyimler yaşayan öğrencilerin çalışkanlık ve değerlilik duygularının olumlu yönde artacağı düşünülmektedir. Bazı ebeveynlerin cesaret kırıcı ya da aşağılayıcı negatif bir sözle (*kızlar için uygun değilmiş okçuluk*) çocuğun olumsuz bir deneyim yaşamasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Bu olumsuz deneyimlerin çocuklarda *"yapamazsın"* ve/veya *"yapamam"* gibi düşünceler ile başarısızlık korkusunu tetikleyerek etkinliklerden kaçmasına dolaylı olarak değersiz hissetmesine ve aşağılık duygusunun oluşmasına sebep olabilmektedir.

Doğa kampı sonrası yapılan görüşmelerde, öğrencilerin beklentilerine, yeni öğrendikleri aktivitelere veya deneyimledikleri konulara bağlı olarak farkındalık kazandıkları görülmüştür. Teknoloji, arkadaşlık, aktivite, kamp, doğa kavramları hakkında genel olarak olumlu görüş edindiklerini sözel olarak ifade etmişlerdir. Başka bir çalışmada, yaz bilim kampına katılan öğrenciler, kamptan sonra yapılan görüşmelerde eğlenceli vakit geçirdiklerini, sıkılmadıklarını, her gün farklı disiplinlere ait etkinlik yapmaktan mutluluk duyduklarını ve beklentilerinin karşılandığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin kamp sonrası düşüncelerinin kamp öncesine göre değişebildiği ifade edilerek, bilime karşı tutumlarının da olumlu yönde geliştiği belirtilmiştir (Tekbıyık, Şeyihoğlu, Sezen Vekli ve Birinci Konur, 2013). Kruse ve Card (2004) da çalışmalarında daha önce kampa katılmış öğrencilerin, katılmamış öğrencilere göre daha yüksek bilgi ve tutum düzeyine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Smith ve diğerleri (2010) iki hafta süren okul kampından dönen öğrencilerle yaptıkları

görüşmeler sonucunda, öğrencilerin karmaşık ve teknik süreçlere sahip aktiviteler içeren bir kampa katıldıkları sonucuna ve serbest zamana sahip olma, yatakhanelerde uyuma, kamp ateşi başında vakit geçirme ve kendi başlarına oyun oynama durumlarında da keyif aldıkları sonucuna ulaşmışlardır. İnan ve Dervent (2016), video oyunlarını egzersize dönüştürerek yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin aralarındaki ilişkiyi geliştirebildiklerini, sosyalleştiklerini, birbirlerini desteklediklerini ve aynı zamanda da eğlendiklerini vurgulamışlardır.

Yapılan çalışmalar ve bu çalışmanın bulguları incelendiğinde, sosyal etkileşimde buldukları arkadaşlarıyla rekabet ve kıyas içinde olan çocukların, içinde buldukları evreden başarı ile çıkmasını sağlayacak etkenlerden birinin akran ilişkisi olduğu görülmektedir. Çalışmada, kamp aracılığıyla birebir etkileşime giren, bu ortamda sosyal olarak aktivite gerçekleştiren, beraber paylaşımlarda bulunarak vakit geçiren çocukların başarılı iletişim ve ilişki kurma becerileri geliştirebildikleri görülmüştür. Yapılan çalışmada kampın çocuklar için eğlenceli bir deneyim olmasının sebebinin, akranlarıyla zaman geçirerek sosyal etkileşimde bulunmalarına olanak sağlayan sosyal bir deneyim olduğu düşünülmektedir (Smith vd., 2010). Bu çalışma kapsamında, kamp sayesinde daha önce iletişimde olmayan çocukların bu sosyal ortamlarda ilişki kurmaya başladıkları ve var olan ilişkilerinin de güçlendiği göz önüne alınırsa, arkadaşlık ilişkileri açısından çok yararlı bir kamp süreci olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde, bu evreyi sağlam adımlarla yürüyebilmelerine olanak sağlayan etkenlerden biri olan arkadaşlık ilişkilerinin sosyal çevre kazanımları açısından olumlu sonuçlandığı gözlenmiştir.

Jacobi-Vessels (2013) eskiden mahallede saklambaç oynamak için harcanan saatlerin, günümüzdeki çocuklar tarafından televizyon izlenerek ve video oyunları oynanarak harcadığını belirtmektedir. Bunu destekler nitelikte, Kahyaoğlu ve Yetişir (2016) çalışmalarında teknoloji ve sanal ortamlarla artan etkileşim sonucunda çocukların doğadan uzaklaştıklarını belirtmişlerdir. Buna neden olan durumla ilgili küçük yaşlardan itibaren bilgisayar, televizyon, internet ve cep telefonu gibi teknolojik araç gereçleri kullanma alışkanlıklarına sahip olmaları gösterilmiştir. Çalışma kapsamında kamp sonrası yapılan görüşmelerde öğrencilerin teknolojiye verdikleri önemin azaldığı, teknoloji olmadan da vakit geçirebildiklerinin farkına vardıkları görülmüştür. Arkadaşlarıyla etkileşimde bulunarak oyun oynayabilmelerinin ve etkinliklerin onları mutlu ettiği görülmüştür. Warber, DeHudy, Bialko, Marselle ve Irvine (2015) yaptıkları çalışmada, internetin ve akıllı telefonların olmadığı bir kamp organizasyonuna katılan öğrencilerin kamptan sonra olumlu duygularının açığa çıktığı, olumsuz duygularının ve streslerinin azaldığı, refah ve beraberlik duygusunun arttığı, yeni tecrübeler edinildiği ve sosyal etkileşimde bulunduğu ortaya konmuştur. Uhls ve diğerlerinin (2014) çalışmasında beş gün boyunca teknolojiye izin verilmeyen kampta, öğrencilerin sözel olmayan davranışlarının, teknoloji kullanan kontrol grubuna göre daha fazla geliştiği tespit edilmiştir. Çalışma sonuçlarına yansıyan ve Jacobi-Vessels'in (2013) de belirttiği gibi doğada vakit geçirmek, çocukların hayal gücünü ve kelime dağarcığını geliştirmekte, sosyal becerilerinin artmasına yol açmaktadır. Ayrıca sıkıntılı durumlarla başa çıkma konusunda çocukları daha başarılı kılmaktadır (Corraliza, Collado ve Bethelmy, 2012). Çocuklar okul dışında doğa ve çevre eğitimlerine katıldıklarında, doğa ile doğrudan iletişime geçtiklerinden (Palmerg ve Kuru, 2000), ekolojik algıları gelişmekte, doğaya karşı duygusal yakınlıklarıyla birlikte (Collado, Staats ve Corraliza, 2013) çevreye yönelik sorumlu davranışları da artmaktadır (Erdoğan, 2011). Yapılan kamp etkinliklerinde özellikle oyun ve fiziksel aktivite çocuklar tarafından daha fazla önemsenmektedir (Tanesen, 2008). Oyun oynayan çocuklar da bu sayede olumsuz duygularını kontrol altına alabilmektedirler (İnan ve Dervent, 2016). Benzer çalışmalarla da doğaya karşı olumlu etkilerin fazla olmasının sebebinin, teknoloji çemberinden çıkan öğrencilerin doğa ve çevre ile ilgili farkındalık kazanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışmalarda da belirtildiği üzere, doğa kampları öğrencilerde çevre bilincinin oluşmasına (Uluçınar Sağır vd., 2008), çevresel farkındalık düzeylerinin artmasına (Okur Berberoğlu 2015), doğa ile olumlu ilişkiler kurmasına (Köşker, 2013) ve doğaya yönelik olumlu bakış açısı geliştirmesine (Kahyaoğlu, 2016) olanak sağlamaktadır. Ayrıca, bireyler üzerinde fiziksel ve sosyal gelişim yönünden olumlu etkiler bırakarak bireylere spor ve spor aktiviteleri konusunda eğitsel çıktılar sunmaktadır (Yıldız, Güzel, Çetinöz ve Beşikçi, 2017).

Kamp süreci, öğrencilerin doğada bulunmadıkları rutin kentsel yaşamlarına güzel ve nefes alıcı bir mola olarak değerlendirilmektedir. Kamp sürecinde öğrencilerin beklentilerinin olumlu yönde karşılanmış olması ve olumlu çıkarım yapmış olmaları kamp süresinin yeterli olduğunu göstermektedir. Kuşkusuzdur ki, kamp süresinin uzunluğu çocuklar üzerinde daha fazla olumlu çıktı bırakacaktır. Ancak, yalnızca kamp süresinin bu süreçte tek başına etkili olduğu düşünülmemelidir. Kamp süresince zamanın verimli ve etkin kullanılması öğrencilerin algılarını olumlu yönde değiştirmesine de önemli katkı sağlamıştır. Araştırmacı tarafından önemli bulunan nokta, süreden ziyade sürecin içeriği olan kampın etkinliği ve verimliliğidir. Öğrenciler kısa zaman içerisinde gelişimlerine ve bakış açılarına ışık tutan bir süreç geçirmişlerdir. Bu etkin ve etkili zamanın çocuklar için daha kıymetli olduğu düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında, araştırmalara konu olan kampların çeşitlilik göstererek amaçlarına göre beş günden on beş güne hatta on haftaya kadar sürdüğü görülmüştür (Aydede Yalçın, 2016; Kruse ve Card, 2004; Collodo vd., 2013; Çelebi, Alkurt, Mirzeoğlu ve Şemşek, 2005; Erdoğan, 2011; Tekbıyık vd., 2013). Dolayısıyla çocuklara yönelik geliştirilmesi güdülen amaç çerçevesinde, kamp sürelerinin uzunluğu ve içeriği farklılık gösterebilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, kamptan önce beklentilerini dile getiren öğrencilerin kamp sonunda beklentilerinin olumlu yönde karşılandığı gözlemlenmiştir. Kamp deneyiminin çocukların psikososyal gelişimlerine önemli katkı sağladığını, çocukların kamp kavramını öğrenmelerine ve deneyimlemelerine imkân sunduğunu ve teknolojinin aslında hayatlarında önemli bir yer teşkil etmediğini anlamalarına olanak sağlamıştır. Doğa kampı sonrasında öğrenciler, doğada fiziksel etkinlik yapmayı video oyunları oynamaktan daha eğlenceli bulduklarını, tablet ya da bilgisayar olmadan da zaman geçirilebileceği farkındalığı kazandıklarını ifade etmişlerdir. Çalışkanlığa karşı aşagılık evresinde olan çocukların desteklenmesi onların yeterlik duygusunun gelişmesine, kendilerinin ve çevresinin farkına varmalarına ve özgüvenlerinin artmasına sebep olmuştur. Erikson'un psikososyal gelişim kuramı kapsamında, çocukların başarı duygusunun artırılmasına yönelik teşvik edici ve yönlendirici olarak yapılan bu faaliyetlerin öğrencilerden alınan geribildirimlerle olumlu sonuçlar doğurduğu görülmüştür.

Bu çalışma yalnızca, gerçekleştirilen kampa katılan öğrencilerin görüşleri, kampın süresi ve ortamı ile sınırlıdır. Diğer çalışmalara örnek olması ve yeni çalışmalardan daha kapsamlı sonuçlar elde etmek adına, farklı kamp alanlarına gidilmesi, farklı sınıflarla çalışması, kamp süresinin daha uzun olması, daha fazla katılımcı ile görüşmeler yapılması, kamp yerinde bulunularak eylem araştırması yapılması ya da karma yöntemlerle çalışmaların yapılması önerilebilir. Ayrıca, her kademedeki eğitim kurumuna, bu çalışmadan çıkan sonuçları örnek alarak, öğrencilerin psikososyal gelişimlerine ışık tutan ve aktiviteleri ilk kez deneyimleyebilmelerini sağlayan okul dışı, doğa ile iç içe eğitim kampları düzenlemesi önerilmektedir. Bu durumun, öğrencilerin hem serbest zaman katılımları konusuna hem de doğa ve etkinlik ilişkisi farkındalığına ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve üniversiteler ile de işbirliğine gidilmesi süreci daha kapsamlı ve yaygın hale getirebilir. Çünkü eğitimin yalnızca okul sınırları içerisinde kalmadığı, planlı ve iyi düzenlenmiş etkinliklerle de bilimsel, sosyal ve toplumsal eğitimlerin gerçekleştirilebileceği görülebilmektedir.

Kaynakça

- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı* (7. bs.). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Ardahan, F. ve Yerlisu Lapa, Y. (2011). Açık alan rekreasyonu: Bisiklet kullanıcıları ve yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1327-1341.
- Atasoy, E. (2005). *Çevre için eğitim: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum ve çevre bilgisi üzerine bir çalışma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Aydede Yalçın, M. N. (2016). The effect of active learning based science camp activities on primary school students' opinions towards scientific knowledge and scientific process skills. *International Electronic Journal of Environmental Education*, 6(2), 108-125. doi:10.18497/iejee-green.78816
- Berk, L. E. (2013). *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa* (N. Işıkoğlu Erdoğan, Çev.) (1. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik* (İ. D. Erguvan Sarıoğlu, Çev.) (5. bs.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cengiz, C. ve İnce, M. L. (2013). Farklı okul ortamlarındaki çocukların okul sonrası fiziksel aktivitelerde algıladıkları öz-yeterlikleri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 135-147.
- Charlesworth, L., Wood, J. ve Viggiani, P. (2011). Middle childhood. E. D. Hutchison (Ed.), *Dimensions of human behaviour: The changing life course* içinde (4. bs.). Sage Publications.
- Collodo, S., Staats, H. ve Corraliza, J. A. (2013). Experiencing nature in children's summer camps: Affective, cognitive and behavioural consequences. *Journal of Environmental Psychology*, 33, 37-44. doi:10.1016/j.jenvp.2012.08.002
- Corraliza, J. A., Collado, S. ve Bethelmy, L. (2012). Nature as a moderator of stress in urban children. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 38, 253-263. doi:10.1016/j.sbspro.2012.03.347
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev.) (2. bs.). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çelebi, M. (2016). Eğitimde rekreasyon program uygulamaları (Topluma hizmet uygulamalarında yaşayarak öğrenme). *International Journal of Social Science Research*, 5(1), 33-44.
- Çelebi, M., Alkurt, S. Ö., Mirzeoğlu, D. ve Şemşek, S. (2005). Evaluation of the social impact of recreational sports activities on orphan Turkish girls' attitudes'. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(11), 62-68.
- Çelik, A. ve Şahin, M. (2013). Spor ve çocuk gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(1), 467-478.
- Demirezen, İ., Saçlı Uzunöz, F. ve Arslan, Y. (2016). Determination of the reasons why students in primary and elementary schools participate in physical activity: A sample of Nevşehir. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(4), 1075-1085. doi:10.21547/jss.265491
- Eccles, J. S. (1999). The development of children ages 6 to 14. *The Future of Children*, 9(2), 30-44.
- Erdoğan, M. (2011). Ekoloji temelli yaz doğa eğitimi programının ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi, duyuşsal eğilimler ve sorumlu davranışlarına etkisi. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(4).
- Ertas, H., Şen, A. İ. ve Parmaksızoğlu, A. (2011). Okul dışı bilimsel etkinliklerin 9. sınıf öğrencilerinin enerji konusunu günlük hayatla ilişkilendirme düzeyine etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 5(2), 178-198.
- Esentaş, M., Güzel, P., Özbey, S., Kılınç, Z. ve Çelebi, M. (2016). Kız öğrencilerin "doğa kampı" kavramına ilişkin metaforik algıları. *International Journal Of Social Science Research*, 5(2), 1-15.

- Gallahue, D. L., Ozmun, J. C. ve Goodway, J. D. (2014). *Motor gelişimi anlamak: Bebekler, çocuklar, ergenler, yetişkinler* (D. Sevimay Özer ve A. Aktop, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (A. Dönmez, H. N. Çelen ve B. Onur, Çev.) (7. bs.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Giedd, J. N. (2012). The digital revolution and adolescent brain evolution. *Journal of Adolescent Health, 51*, 101-105. doi:10.1016/j.jadohealth.2012.06.002
- Guthrie, S. P., Cavins, B. J. ve Gabriel, J. (2012). History of outdoor recreation in the United States: An outdoor program administrator's perspective. G. Harrison ve M. Erpelding (Ed.), *Outdoor program administration principles and practices*. Human Kinetics.
- Güler, T. (2009). Ekoloji temelli bir çevre eğitiminin öğretmenlerin çevre eğitimine karşı görüşlerine etkileri. *Eğitim ve Bilim, 34*(151), 30-43.
- Gülersoy, A. E. (2013). Doğa mirasının korunması açısından sosyal bilimler (ortaokul) ve coğrafya (orta ve yükseköğretim) müfredat programının değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(14), 315-354.
- Gürer, B. (2012). *Doğa sporlarında ve arama kurtarmada liderlik becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Harris, C. C. (1981). Experiential outcomes as social benefits of outdoor recreation. J. R. Kelly (Ed.), *Social benefits of outdoor recreation*. University of Illinois at Urbana.
- Hazar, Z. ve Hazar, M. (2017). Çocuklar için dijital oyun bağımlılığı ölçeği. *Journal of Human Sciences, 14*(1), 203-216. doi:10.14687/jhs.y14i1.4387
- Hekim, M. (2016). Physical education, sports and game participation effectiveness evaluation in bone development in children. *Gümüşhane University Journal of Health Sciences, 5*(2), 66-71.
- Hordyka, S. R., Duludeb, M. ve Shem, M. (2015). When nature nurtures children: Nature as a containing and holding space. *Children's Geographies, 13*(5), 571-588. doi:10.1080/14733285.2014.923814
- Internet World Stats. (2017). *Internet in Europe stats*. <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm> adresinden erişildi.
- İnan, M. ve Dervent, F. (2016). Dijital bir oyunun hareketli hale dönüştürülmesi: Öğrencilerin uyarlanmış hareketli versiyona verdiği tepkilerin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 6*(1), 113-132. doi:10.14527/pegegog.2016.007
- Jacobi-Vessels, J. L. (2013). Discovering nature: The benefits of teaching outside of the classroom. *Dimensions of Early Childhood, 41*(3), 4-10.
- Kahyaoğlu, M. (2016). Türkiye'de doğa eğitimi üzerine yapılan çalışmalarının analizi: Bir meta sentez çalışması. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 1- 14
- Kahyaoğlu, M. ve Yetişir, M. İ. (2016). Doğa kavramı ve çocukların doğadan uzaklaşmasına ilişkin fenomenografik bir çalışma. *Eğitim ve Bilim, 40*(182), 159-170. doi:10.15390/EB.2015.4899
- Karataş, A. ve Aslan, G. (2012). İlköğretim öğrencilerine çevre bilincinin kazandırılmasında çevre eğitiminin rolü: Ekoloji temelli yaz kampı projesi örneği. *Journal of World of Turks, 4*(2), 259-276.
- Kleiber, D. A. ve Rickards, W. H. (1981). Outdoor recreation and child deveelopment. J. R. Kelly (Ed.), *Social benefits of outdoor recreation*. University of Illinois at Urbana.
- Köşker, N. (2013). İlköğretim öğrencileri ve sınıf öğretmeni adaylarının doğaya ilişkin algıları ve sorumluluklarına ilişkin düşünceleri. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(3), 341-355.
- Kruse, C. K. ve Card, J. A. (2004). Effects of a conservation education camp program on campers' self-reported knowledge, attitude, and behavior. *The Journal of Environmental Education, 35*(4), 33-45, doi:10.3200/JOEE.35.4.33-45
- Kuru, O. ve Köksalan, B. (2012). 9 yaş çocuklarının psikomotor gelişimlerinde oyunun etkisi. *Cumhuriyet International Journal of Education, 1*(2), 37-51.

- Medwell, P. R., Grimshaw, P. N., Robertson, W. S. ve Kelso, R. M. (2012). Developing sports engineering education in Australia. *Procedia Engineering*, 34, 260-265.
- Meydanlıoğlu, A. (2015). Çocuklarda fiziksel aktivitenin biyopsikososyal yararları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(2), 125-135. doi:10.5455/cap.20140714124129
- Okur Berberoğlu, E. (2015). Ekopedagoji temelli sınıf dışı çevre eğitiminin çevre farkındalığı üzerine etkisi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12-1(23), 67-81.
- Okur Berberoğlu, E. ve Uygun, S. (2013). Sınıf dışı eğitimin dünyadaki ve Türkiye'deki gelişiminin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 32-42.
- Özen, G. (2015). Serbest zaman etkinliği olarak yapay duvar tırmanışının çocukların problem çözme becerisi üzerine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(2), 221-236. doi:10.14527/pegegog.2015.012
- Özen, G., Özen, Ş. ve Tiryaki Sönmez, G. (2014). Kamp yaşantısı ve engel aktivitelerin katılımcıların öz-etkililik algılarına etkisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 5-12. doi:10.17155/spd.78927
- Palmer, I. E. ve Kuru, J. (2000). Outdoor activities as a basis for environmental responsibility. *Journal of Environmental Education*, 31(4), 32-37.
- Santroek, J. W. (2014). *Yaşam boyu gelişim* (G. Yüksel, Çev.) (1. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Selanik Ay, T. ve Erbasan, Ö. (2016). Views of classroom teachers about the use of out of school learning environments. *Journal of Education and Future*, 10, 35-50.
- Sevimay Özer, D. ve Özer, M. K. (2012). *Çocuklarda motor gelişim* (7. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Smith, E. F., Steel, G. ve Gidlow, B. (2010). The temporary community: Student experiences of school-based outdoor education programmes. *Journal of Experiential Education*, 33(2), 136-150 doi:10.5193/JEE33.2.136
- Sturm, H. ve Bogner, F. X. (2010). Learning at workstations in two different environments: A museum and a classroom. *Studies in Educational Evaluation*, 36, 14-19.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı*. Ankara: HYB.
- Şentürk, E. ve Özdemir, Ö. F. (2014). The effect of science centres on students' attitudes towards science. *International Journal of Science Education*, 4(1), 1-24.
- Tanesen, T. Ö. (2008). *Doğa eğitimi uygulamasındaki program ve liderlik özelliklerinin rekreasyon yönetimi açısından değerlendirilmesi (Bolu gençlik kampı örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Taşkıran, C., Selçuk, H. ve Doğar, Y. (2010). Beden eğitimi dersinin sosyalleşmeye olan etkisine ilişkin ilköğretim öğrenci velilerinin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 26, 159-166. doi:10.9761/JASSS2395
- Tatar, N. ve Bağrıyanık, K. E. (2012). Opinions of science and technology teachers about outdoor education. *Elementary Education Online*, 11(4), 883-896.
- Tekbıyık, A., Şeyihoğlu, A., Sezen Vekli, G. ve Birinci Konur, K. (2013). Aktif öğrenmeye dayalı bir yaz bilim kampının öğrenciler üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *The Journal Academic Social Science Studies*, 6(1), 1383-1406.
- Tortop, H. S. ve Özek, N. (2013). Proje tabanlı öğrenmede anlamlı alan gezisi: Güneş enerjisi ve kullanım alanları konusu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 300-307.
- Uğurlu, Ö. (2010). *Elektronik dünyanın çocuk dünyasına yansımaları: "Temassız oyun" kavramı bağlamında eleştirel bir inceleme*. 7. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Ankara.
- Uhls, Y. T., Michikyan, M., Morris, J., Garcia, S., Small, G. W., Zgoourou, E. ve Greenfield, P. M. (2014). Five days at outdoor education camp without screens improves preteen skills with nonverbal emotion cues. *Computers in Human Behavior*, 39, 387-392. doi:10.1016/j.chb.2014.05.036

- Uluçınar Sağır, Ş., Aslan, O. ve Cansaran, A. (2008). The examination of elementary school students' environmental knowledge and environmental attitudes with respect to the different variables. *Elementary Education Online*, 7(2), 496-511.
- Varahrami, A. A. (2001). *The relationships between meaning & purpose in life, hope, and psychosocial development* (A Senior Honors Thesis). Texas A&M University.
- Warber, S. L., DeHudy, A. A., Bialko, M. F., Marselle, M. M. ve Irvine, K. N. (2015). Addressing nature-deficit disorder: A mixed methods pilot study of young adults attending a wilderness camp. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*, 1-13. doi:10.1155/2015/651827
- Yavuz, M. (2012). *Fen eğitiminde hayvanat bahçelerinin kullanımının akademik başarı ve kaygıya etkisi ve öğretmen-öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. ve Kılıç Atıcı, M. (2004). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi* (1. bs.). Adana: Nobel Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, K., Güzel, P., Çetinöz, F. ve Beşikçi, T. (2017). Outdoor camp effects on athletes: Orienteering example. *Baltic Journal of Sport & Health Sciences*, 1(104), 55-64.
- Yücel, A. S., Kılıç, B., Korkmaz, B. ve Göral, K. (2015). Spor yapan çocukların spor tercihleri ve bunu etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 14(5), 20-54.
- Yükseltürk, E., Altıok, S. ve Üçgül, M. (2016). *Oyun programlamanın ilköğretim öğrencilerinin problem çözme becerilerine etkileri: Bir yaz kampı deneyimleri*. 4. Uluslararası Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri.